

Handlingsplan for åkerrikse – referat fra oppsummeringsmøte sesongen 2010

Tid: Fredag 15. november 2010, kl. 10.00 – 15.00
Sted: Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Tordenskiolds gate 12, Oslo

Til stede: Anders Braa, Fylkesmannen i Rogaland
Torborg Berge, Fylkesmannen i Rogaland
Tore Bjørkøyli, Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Åsmund Fjellbakk, Fylkesmannen i Østfold
Kjell Isaksen, Oslo kommune
Peter S. Ranke, Norsk Ornitologisk Forening
Thorstein Holtskog, student UMB
Gunvar Mikkelsen, student UMB
Ragnar Ødegaard, Fylkesmannen i Hedmark (referent)

Sak 1. Oppsummering åkerrikse sesongen 2010

Torborg Berge orienterte kort om åkerrikseåret 2010. Sammenlignet med de siste årene har det vært et svakt år for åkerrikse. 72 syngende hanner er blitt rapportert inn. Det relativt lave antallet skyldes trolig ugunstige værforhold i mai og begynnelsen av juni (vedvarende kalde vinder fra nord). Feltinnsatsen og bruk av midler har imidlertid vært noenlunde på samme nivå som i 2009. Utsatt/avstått slått ble gjennomført på noen større teiger enn i 2009.

Sak 2. Oppsummering av hovedfagsoppgavene til Thorstein Holtskog og Gunvar Mikkelsen, UMB

Mikkelsen presenterte resultater av sitt forskningsarbeid på forflytninger til åkerrikse. Feltarbeidet ble gjennomført i 2009. Undersøkelsene er basert på en metode der enkeltindivider ble identifisert ved tolkning av lydbildet til hannenes sang. Noen interessante resultater: Gjennomsnittlig oppholdstid i territoriene var 4 dager. 54 % av riksene forflyttet seg pga slått. Lydopptak av antatt 60 forskjellige rikser viste seg bare å være 36, dvs. 67 % overestimert av bestanden. Det ble påvist 15 sannsynlige forflytninger mellom Øst-Norge og Sør-/Sørvest-Norge. Riksene kan tilbakelegge denne strekningen på 1-2 døgn. Mikkelsen påpekte at dato for observasjoner og avstand mellom observasjoner er kriterier som skal telle med i bestandsestimater. 1 km kan fungere som grense mellom individer. En datogrense et sted mellom 10. og 15. juni for hvilke observasjoner som skal inngå i bestandsestimater synes rimelig ut fra hans data. Noen hovedkonklusjoner:

- Det er færre åkerrikser enn det vi tror pga forflytninger.
- Kun individer registrert før 15. juni bør inngå i opptellingen. Ca. 1 km kan brukes som minsteavstand mellom forskjellige individer.
- Populasjonene på Østlandet og i Rogaland er ikke separate.
- Riksene har trolig samme opphav, sannsynligvis Øst-Europa. Bare hanner?
- Høy dødelighet på riksene. Trolig nye individer hvert år.
- Har Norge egentlig en reproduserende bestand å forvalte?

Thorstein Holtskog presenterte resultater fra sine undersøkelser på habitatvalg og bestandsanalyse. I Rogaland er antall syngende hanner på topp ultimo mai, i Hedmark og Akershus litt senere. Åkerrikxa er en dårlig flyger og er avhengig av godt vær for å trekke. Slåtteng er den mest prefererte biototypen. Når det gjelder vegetasjonshøyde foretrekker riksa høyder over 20 cm. På Østlandet blir en større andel observert i kornåkre. Høstsådd åker er mest aktuell. Det observeres få rikser i Rogaland etter 1. slått. Holtskog framsatte noen forslag til forvaltningstiltak:

- Åkerriksevennlig slått.
- Tilstrebe et lappeteppe av forskjellige habitater.
- Forbedret overvåking av bestanden.
- Intensivere innsatsen i toppår.
- Øke kunnskapen om andelen hunner i populasjonen.

Braa understreket viktigheten av god kontakt med UMB-miljøet i arbeidet med handlingsplanen. Videre påpekte han som viktig nå å framskaffe data om hvor hunnene er, samt alderssammensetning i bestanden.

Sak 3. Idédugnad forsknings- og registreringsbehov

Hva slags type registreringer/forskning og tiltak som bør prioriteres og satses på i framtida ble drøftet. Hovedmomenter fra diskusjonen:

- Viktig å få utløst økonomiske virkemidler for å sette i gang prosjekter/tiltak som kan gi svar på sentrale forvaltningsmessige problemstillinger (Bjørkøyli).
- Påsetting av satelittsendere, fortrinnsvis hunner, er drøftet med DN (Berge).
- Det må settes inn innsats for finne hunner og få økt kunnskap om hunnfuglandelen (Braa, Berge). Eneste materialtilgang som kan gi svar på dette er fanging av hunner samtidig med hanner (Holtskog).
- Innsatsen for å finne hunner bør settes inn der hannene har vært en stund, eksempelvis ved bruk av fuglehunder (Fjellbakk).
- Det savnes kunnskap om effekten av åkerriksevennlig slått, eksempelvis om unger kommer tilbake året etter når arealer skjøttes åkerriksevennlig (Braa, Berge).
- Å få til langsiktige avtaler for større områder som erfaringsmessige er gode åkerriksebiotoper synes å være en fornuftig strategi med tanke på å opprettholde/skape en norsk hekkebestand (Braa).
- Fordi vegetasjonshøyder antas å være viktig bør det kanskje gis tilskudd til bruk av tidlige grasarter, særlig i spesielle forvaltningsområder for åkerrikse (Isaksen).
- Fordi det synes lite effektivt at 1-2 personer reiser landet rundt, ble det stilt spørsmål om ikke bruk av lydopptak kan adopteres av prosjektet (Isaksen). Mikkelsen viste til at det er stort krav til utstyr, at det er dyrt og at analysene er gjort i Polen.

Konklusjoner:

- Viktig nå å få gjort studier på *effekten av tiltak* og få gjennomført undersøkelser som kan gi svar på *om det er hunnfugler* i den norske populasjonen.
- Møtedeltakerne ble oppfordret til å være kreative og komme med konstruktive innspill til Torborg Berge som prosjektleder så fort som mulig angående ovenstående problemstillinger, som bidrag til hennes arbeid med å utforme et prosjekt.

- Det ble anbefalt å ta nye kontakter og gjøre ytterligere litteratursøk for å finne ut om det allerede foreligger kunnskap om det vi etterlyser.
- Det må formidles et prosjekt til DN så raskt som mulig dersom det er behov for midler utover det som følger handlingsplanen.

Sak 4. Orientering om åkerrikse sesongen 2010 fra de ulike fylkene og NOF

Oslo og Akershus

Bjørkøyli orienterte. Mulige hekkinger i 2010 er anslått til 5. Det er slått åkerriksevennlig på 5 lokaliteter. Det er inngått avtale med grunneier på en lokalitet i Vestby kommune om avståelse av slått og med grunneier på ei øy i Nordre Øyeren naturreservat der det på grunn av vanskelige driftsforhold ikke lenger er ønskelig med kornproduksjon, kun grasproduksjon. På sistnevnte sted finansieres tiltaket via SMIL/RMP. Det ble imidlertid ikke hørt rikser på de to lokalitetene i 2010.

Østfold

Fjellbakk orienterte. Det ble registrert åkerrikse på 2 lokaliteter. På én lokalitet ble det satt av areal. Det ble ikke gjennomført riksetaksering i nedre Glommaregion i 2010.

Hedmark

Ødegaard orienterte. 7 spillende åkerrikser ble registrert, fordelt på 6 lokaliteter. Hedmarksdelen av "Prioriteringsområde Mjøsa med omegn" ble taksert av 11 NOF-medlemmer i juni uten at det ble registrert åkerrikser. Det er ikke gjennomført spesielle tiltak.

Øvrige fylker

Berge orienterte. 20 rikser ble påvist i Rogaland, som det nest beste i landet etter Oslo og Akershus. Det er satt av arealer i Karmøy, Time, Rennesøy og Haugesund (Vidbrandsøy). Samarbeidet med NOF har vært bra. I Nord-Trøndelag er det blitt avsatt ett område, likeledes i Hordaland.

NOF

Ranke orienterte. Innsatsen har vært på omtrent samme nivå som tidligere. I det store og hele har det fungert bra. Ranke påpekte at det er utfordrende å sjekke opp lokaliteter etter at tiltak er utført. NOF har oppfordret lokale medlemmer til å gjennomføre dette. Berge ga uttrykk for at det er ønskelig at NOF vektlegger denne delen av kontrakten mer enn det som er blitt gjort til nå.

Sak 5. Eventuelt

- Ranke påpekte at det er viktig at NOF og Fylkesmannen i Rogaland koordinerer informasjon til NOF-nettverket.
- Berge etterlyste regnskap fra NOF for bruken av tildelte åkerriksemidler.

16.11.2010

RØ